

УДК 343.988:343.23:343.122

Джу́жа А. О. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ, м. Київ;

Тичина Д. М. – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

РОЛЬ ПОТЕРПІЛОГО (ЖЕРТВИ) В МЕХАНІЗМІ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ

Проаналізовано елементи механізму індивідуальної злочинної поведінки з урахуванням віктимологічних складових моделі злочинного посягання. Розглянуто низку ланок механізму індивідуальної віктимної поведінки, що є кримінологічно значущими для певних віктимних ситуацій. Запропоновано етапи віктимологічного прогнозування.

Ключові слова: механізм злочину, злочинець, жертва, віктимологічний аналіз, віктимогенні ситуації, латентна віктимність, механізм індивідуальної віктимної поведінки, віктимологічне прогнозування, віктимологічна профілактика.

Активізація та поширення злочинності відбувається за певних умов, з-поміж яких можна назвати формування особистості жертви та набуття віктимності в процесі соціалізації, поширення віктимної моделі поведінки в усіх сферах суспільного життя, звикання населення до потенційної загрози стати жертвою злочину, недотримання правил особистої безпеки в повсякденному житті тощо. Це зумовлює формування в суспільстві соціального типу жертви злочинності, унормування віктимної поведінки та підвищення рівня віктимності, що призводить до активізації кримінальної активності певної частини населення, а також вибору на роль жертв злочинних посягань осіб певного соціотипу.

Досліджуючи механізм конкретного злочину, необхідно ретельно вивчати не лише особу злочинця, а й особу жертви. Важливо, що переважно злочини відбуваються через значний внесок жертви в те, що з нею сталося, тому злочин можна вважати результатом дій обох – злочинця і жертви.

Віктимологія вивчає жертву в контексті морально-психологічних і соціально-правових [1, с. 38–40] характеристик, які впливають на її вразливість, ситуації, що передують злочину [2, с. 21], а також ситуації безпосереднього злочину для того, щоб відповісти на запитання: яким чином у межах взаємодії з поведінкою злочинця виявляється поведінка (дія або бездіяльність) жертви?

Роль жертви в кримінологічному механізмі конкретного злочину може бути як зовсім нейтральною, так і максимально провокаційною, такою, що спонукає до вчинення злочину. У віктимологічному контексті жертва залишається такою навіть тоді, коли її дії є протиправними, а вона стала жертвою в результаті відображення посягання.

Злочинна поведінка підлягає вивченню не лише в межах дослідження взаємин злочинця і конкретного потерпілого, а й як результат більш широкого конфлікту злочинця з середовищем.

Досить часто побої завдають особи, з якими злочинець не конфліктував раніше та навіть не був знайомий (так зганяють накопичену злість).

Варто зауважити, що межі кримінологічного-віктимологічного аналізу злочину зазвичай ширші, ніж кримінально-правового. По-перше, стадії мотивації та прийняття рішення можуть охоплювати такі вчинки, які кримінальне законодавство не розцінює як підготовку до вчинення злочину. Так, особа, яка планує вчинити розкрадання у великих розмірах, заздалегідь підшукує відповідний об'єкт, влаштовується туди на роботу для того, щоб мати можливість вивчити систему охорони і контролю. Лише через тривалий проміжок часу вона починає створювати додаткові умови для полегшення вчинення запланованого злочину. По-друге, у процесі віктимологічного дослідження вивчають соціальні та інші наслідки дії як для самого злочинця, так і для середовища. У цьому контексті враховують такі аспекти, як зміцнення антигромадської орієнтації, набуття кримінальних навичок, створення умов для продовження злочинної діяльності.

Поведінка жертви може бути пов'язана з насильницьким посяганням на злочинця. Така провокаційна поведінка за певних обставин є вирішальним для злочинця елементом криміногенної ситуації. Провокаційна поведінка жертви може бути не пов'язана з нападом, однак все одно спонукати до відповідної насильницької реакції.

Зазвичай у подібних випадках жертва не передбачає можливого насильства (наприклад, викритий шахрай), але в разі грубого, нетактовного ставлення, образ або подібних дій її провокаційний характер цілком очевидний.

Негативна роль жертви в механізмі злочину може бути реалізована поза будь-яким конфліктом між нею та злочинцем [3]. Останній діє за наполяганням, проханням, дорученням жертви, для якої ця шкода з певних причин є вигідною, необхідною. Прикладом такого своєрідного співробітництва в процесі вчинення злочину може бути вбивство зі співчуття, здійснення незаконного аборту, членушкодження, учинене на прохання жертви.

Жертві може бути заподіяно шкоду через необачність, недостатнє оцінювання ситуації або через неправомірну поведінку, спричинену зазначеними діями.

До ситуацій, у яких поведінка жертви створює об'єктивну можливість учинення злочину, варто зарахувати також випадки ненадання опору, відсутність необхідної реакції на злочинні чи інші негативні дії, всепрощення (характерне для взаємин між близькими родичами) [4, с. 21–22].

Віктимологічно значущою може бути навіть позитивна поведінка жертви: захист кого-небудь, виконання службових або громадських обов'язків тощо. Тобто поведінка жертви певним чином може спричинити насильницьку реакцію злочинця [5, с. 22].

Негативна віктимна поведінка характерна для 74 % жертв шахрайств, учинених традиційними способами [6]. Проте не варто забувати про сотні тисяч легковірних осіб, які стали жертвами різних економічних пірамід, фінансових фондів тощо. Це жертви не лише шахраїв, а й певних умов життя, у яких люди не навчилися критично оцінювати ситуацію.

Залежно від поведінки жертви ситуації можуть бути декількох видів.

1) ситуації, у яких поведінка жертви спричиняє об'єктивну можливість учинення злочину: дії жертви, що призвели до

аварійної ситуації на транспорті; всепрощення, яке дає злочинцеві змогу продовжувати злочинну діяльність; відсутність критичності, без якої шахрайство було б неможливим;

2) ситуації провокаційного характеру з негативною поведінкою жертви. У цих випадках поведінка жертви полягає в нападі, образі, приниженні, провокації, підбурюванні, загрози тощо [7];

3) ситуації провокаційного характеру з позитивною поведінкою жертви (наприклад, дії працівника поліції, який постраждав під час захисту третьої особи);

4) замкнуті ситуації, у яких дії жертви спрямовано на заподіяння шкоди собі самій (наприклад, заподіяння собі каліцтва з метою ухилення від військової служби, знищення власного майна тощо);

5) ситуації, у яких поведінка жертви є абсолютно нейтрально з точки зору впливу на поведінку злочинця і вчинення злочину.

Потрібно визначити два напрями запобіжних заходів, які мають об'єкт:

– віктимологічні ситуації (на всіх етапах – від формування особи з підвищеними віктимними якостями до віктимогенної поведінки);

– безпосередньо потенційних і реальних жертв як на груповому рівні (загальне і спеціальне віктимологічне запобігання), так і на індивідуальному (індивідуальне віктимологічне запобігання).

У процесі реалізації першого напрямку належну увагу слід приділяти заходам, що спрямовані на усунення віктимно небезпечних ситуацій (технічні пристрої охоронного призначення, поліпшення організації дорожнього руху, патрулювання, мобілізація населення з метою вирішення завдань особистої та колективної безпеки тощо).

Під час реалізації другого напрямку необхідно здійснювати заходи виховного впливу, а також професійне навчання, правове навчання населення, особисту активізацію потенційних жертв, забезпечення населення спеціальними засобами. Окрім цього, не варто нехтувати заходами запобіжного медичного характеру [8], оскільки серед потенційних жертв певну частку становлять особи із психічними відхиленнями.

Складність віктимологічної проблематики зумовлює дискусійність майже всіх наявних положень і висновків. Однак важливим результатом розвитку вітчизняної віктимології стала

інтенсифікація досліджень віктимологічного характеру в межах кримінальних, процесуальних, криміналістичних і кримінологічних проблем. З-поміж них найчастіше використовували положення про те, що злочини проти особи передбачають зв'язок злочинця та жертви. Жертва є системним і специфічним об'єктом пізнання, що вимагає комплексного підходу. Соціальна значущість особи й поведінки жертви виявляється в криміногенній і посткриміногенній ситуаціях. Зміст і характер взаємозв'язків жертви та злочинця визначають механізм і генезис посягання. Фактор жертви постає у вигляді обставин, які сприяють або протидіють посяганням.

Таким чином, щоб визначити роль потерпілого в механізмі конкретного злочину, необхідно встановити:

– якою мірою ситуація, що спричинила певним чином формування в злочинця рішучості вчинити злочин або містить умови, що сприяють учиненню злочину, була зумовлена поведінкою потерпілого;

– яким був об'єктивний зміст ситуації, що вплинула на вчинення злочину, і наскільки адекватно потерпілий сприйняв те, що йому заподіяли шкоду;

– яким чином і якою мірою потерпілий вплинув на формування особистісної установки злочинця, реалізованої у взаємодії із ситуацією в заподіянні шкоди;

– які особистісні якості потерпілого зробили його більш вразливим для злочинця.

Отже, найбільш значущим для віктимологічного дослідження залишається питання про детермінаційне значення передкримінальних і кримінальних ситуацій, а також місце, яке посідає в їх формуванні та реалізації майбутня жертва, що потім реально стає потерпілим.

У контексті вітчизняної кримінологічної науки досі немає чітких критеріїв для оцінювання переваг ситуації над установками особи. Однак, на нашу думку, є достатні підстави стверджувати, що причину значної кількості злочинів слід шукати саме в конкретній життєвій ситуації. Але оскільки (в низці випадків) життєва ситуація спричиняє вирішальний вплив на злочинця, полягає саме в поведінці потерпілого від злочину, то її можна визначити як обставину, що значно впливає на кримінальний розвиток подій. Ідеться не лише про те, яку роль поведінка потерпілого відіграла в учиненні злочину, чи постала вона причиною або умовою, що призвела до його вчинення.

Важливим постає принципове положення про часткову залежність поведінки злочинця від поведінки потерпілого.

Звісно, дії потерпілого також можуть бути різними з огляду на їх правову оцінку, а саме: протиправними, правомірними, байдужими з точки зору права, а іноді й моралі.

У низці випадків поведінка потерпілих нерідко слугує поштовхом до вчинення злочину. Зокрема, протиправні або аморальні дії потерпілого можуть бути виражені в нападі, грубому поводженні, обмані, образі, провокації, підбурюванні й інших подібних діях, спрямованих на майбутнього заподіювача шкоди. Це може призвести до створення ситуації, яка виявляється в заподіянні шкоди потерпілому.

Нерідко в механізмі злочину ролі злочинця і жертви тісно переплітаються. Це дає змогу констатувати, що відмінність у їх поведінці досить відносна, оскільки лише випадок вирішує, хто саме в цій ситуації стане потерпілим, а хто – злочинцем. До того ж, зазначені ролі можуть взаємозамінюватися та поєднуватися в одній особі [9, с. 151].

Так, у ситуаціях, пов'язаних із нападом під час бійок, сторони взаємно завдають один одному шкоди. Від незначних нюансів (діянь) залежить, за ким залишиться перевага. Окрім цього, у багатьох випадках можна спостерігати не лише аналогічність та однотипність поведінки, а й загальні риси потерпілого і злочинця.

Зокрема, Л. В. Франк випадки зміни ролей потерпілого і злочинця, коли заподіяння шкоди наявне з обох сторін, називає інверсією вини [9, с. 151].

На нашу думку, доцільніше було б говорити про зміну, перехід ролей, а не вини, оскільки кожен суб'єкт винен лише в тому, що сам учинив.

Так, А. М. Яковлев характеризує злочинну поведінку як неадекватну реакцію на ситуацію, що склалася [10, с. 56]. У різних поєднаннях, взаємодіях поведінки потерпілого та злочинця кримінологічна картина буде різною.

У будь-яких варіантах кримінологічних ситуацій поштовхом до вчинення злочину, на відміну від приводу, буде така поведінка потерпілого, що є вихідною кримінологічної складової механізму злочину.

Поведінка жертви не може призвести до злочину сама по собі. Вона обов'язково взаємодіє з негативними обставинами, які стосуються злочинця. Аналіз та оцінювання кримінологічного

значення поведінки потерпілого в подібних ситуаціях є досить однозначними: об'єктивно негативна поведінка є однією з кримінологічних складових механізму злочину.

Вирішальним в оцінюванні кримінологічної значущості ситуацій є об'єктивний характер поведінки потерпілого, вагомість його внеску в механізм злочину. Однак характер його поведінки, мотиви, якими він керується, цілі, глибина передбачення, яка для нього характерна, – усе це обставини, без урахування яких не можна всебічно оцінити значення поведінки потерпілого в механізмі виникнення та розвитку конкретної кримінологічної ситуації [11, с. 92].

Водночас поведінка потерпілого і все, що її спричинило, нерозривно пов'язано з його особистісними характеристиками: установкою особистості, статтю, віком, професією, сімейним станом тощо. Без знання цих кримінологічних обставин неможливо здійснювати віктимологічне запобігання злочину, оскільки злочинець у багатьох ситуаціях взаємодіє з конкретною жертвою, на яку, як і на злочинця, має бути спрямовано індивідуальний позитивний вплив.

Причинами прийняття жертвою рішення про протидію органам досудового розслідування та суду є:

- страх помсти з боку зацікавлених у протидії розслідуванню осіб (28 %);
- матеріальна зацікавленість жертв (7 %);
- бажання самостійно помститися злочинцеві за заподіяну шкоду (24 %);
- прагнення зберегти споріднені, близькі, інтимні та дружні взаємини, влаштувати особисте життя, уникнути помсти з боку родичів винного (41 %) [12, с. 156–157].

Із підвищенням рівня криміналізації суспільства посилюються також масштаби та ступінь посткримінального впливу на жертв злочину, свідків, а також інших учасників кримінального процесу.

Відмова осіб, які стали жертвами злочину, від звернення до правоохоронних органів є однією з причин існування латентної віктимності. Для неї властиве поширення та вагомі кількісні показники [13, с. 112].

Таким чином, мотивація індивідуальної віктимної поведінки безпосередньо пов'язана з об'єктивними умовами соціального середовища. Вона відображає минуле, сьогодення та майбутнє

тих соціальних ситуацій, у яких діє індивід, органічний зв'язок суб'єкта з умовами формування його особи й об'єктивними суспільними відносинами, панівними в суспільстві та соціальній групі, поглядами особи, ціннісними орієнтаціями, а також із соціальними оцінками поведінки, стимулами та санкціями соціального контролю. Інакше кажучи, поза суспільством немає особистості, соціальної поведінки та мотивації. Зовнішнє середовище впливає на мотивацію індивідуальної віктимної поведінки через внутрішні умови: психічні риси особи, її думки й установки, потреби та ціннісні орієнтації, які було сформовано під впливом зовнішніх умов.

Слідча та судова практика підтверджує, що засадами мотивації індивідуальної віктимної поведінки є людські потреби, що відображають її залежність від зовнішнього світу. Вони спрямовані на підвищення рівня пристосування особи до навколишнього фізичного та соціального середовища. Таким чином, потреби людини постають головним спонуканням до діяльності.

Якщо розглядати механізм індивідуальної віктимної поведінки за схемою «потреби – плани – нахили», то можна визначити систему ціннісних орієнтацій особи, які стимулюють мотиви поведінки, закріплюють її антисоціальну лінію. Ціннісні орієнтири людина засвоює в різноманітних соціальних групах, де вона перебуває, працює, навчається, проводить дозвілля. Засвоєння зазначених орієнтирів пов'язано зі ступенем адаптованості особи до способу життя, звичок, потреб зазначених груп.

З огляду на вказане вище, необхідно визначити модель механізму індивідуальної віктимної поведінки в загальному механізмі злочинної поведінки, а саме кримінологічно значущі ланки для конкретних віктимних ситуацій, а також низки злочинів – елементів, рис, які наявні в певних підструктурах особистості потерпілого. Серед них:

- соціальна установка, спрямованість, моральні якості, відносини;
- індивідуально набутий досвід, звички, рівень особистісної культури;
- психічні процеси, пов'язані зі свідомістю, почуттями, емоціями, волею;
- біологічно зумовлені властивості особи (темперамент, інстинкти, органічні патологічні зміни).

Власне механізм індивідуальної віктимної поведінки є складовою механізму індивідуальної злочинної поведінки (рис. 1).

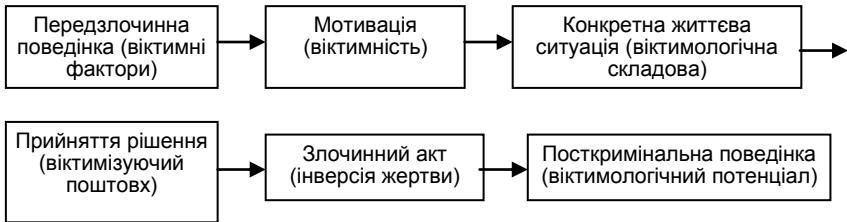

Рис. 1. Механізм індивідуальної віктимної поведінки

З метою вивчення механізму індивідуальної віктимної поведінки як активної частини індивідуальної злочинної поведінки необхідно поглиблено дослідити віктимогенні ситуації, де реалізуються особистісні якості як потерпілих, так і злочинців [14, с. 27].

Володіючи відомостями про типові характеристики всіх обставин, можна з більшою ефективністю розробити методи запобігання відносно конкретних осіб, які становлять кримінологічний інтерес у віктимологічному контексті. Для віктимологічного напрямку профілактики важливим постає здійснення цих заходів на засадах глибокої поваги до особистості, відповідно до етичних норм.

Кінцевою метою віктимологічного вивчення є підвищення ефективності запобігання конкретних злочинів [15, с. 214–215] та протидії злочинності загалом шляхом впливу безпосередньо на потерпілих, а також організація правового виховання, зорієнтованого як на потенційних потерпілих, так і на потенційних злочинців.

Варто визначити етапи кримінологічного віктимологічного прогнозування:

- 1) передпрогнозна орієнтація (задачі, мета, гіпотеза);
- 2) збір відомостей про явища та процеси (розвиток злочинності);
- 3) пошуковий прогноз (варіанти);
- 4) нормативний прогноз (структура, сили, засоби);
- 5) оцінювання обґрунтованості прогнозів;
- 6) опрацювання рекомендацій з оптимізації захисних функцій жертви злочинного посягання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Полубинский В. И. Криминальная виктимология : монография / В. И. Полубинский. – 2-е изд., доп. – М. : ВНИИ МВД России, 2008. – 210 с.
2. Ривман Д. В. Криминальная виктимология [Электронный ресурс] : учебник / Д. В. Ривман. – СПб. : Питер, 2002. – 304 с. – Режим доступа: <http://www.universalinternetlibrary.ru/book/33065/ogl.shtml>. – Загл. с экрана.
3. Гаджиева А. Отрицательное поведение потерпевшего и его уголовно-правовое значение / А. Гаджиева // Уголовное право. – 2004. – № 1. – С. 16–17.
4. Малышев В. С. Карьера жертвы. Популярно о виктимологии : монография / В. С. Малышев. – Донецк : Юрпресс, 2002. – 400 с.
5. Кулакова Н. В. Механізм індивідуальної виктимної поведінки / Н. В. Кулакова // Виктимологічна профілактика окремих видів злочинів : тези доп. круглого столу (Київ, 29 квіт. 2014 р.). – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2014. – С. 21–23.
6. Минская В. С. Отрицательное поведение – одна из категорий виктимологии / В. С. Минская // Советское государство и право. – 1985. – № 7. – С. 23–24.
7. Михайлов А. Е. Роль потерпевшего в механизме насильственных преступлений / А. Е. Михайлов // Криминологические проблемы борьбы с преступностью. – 1989. – С. 60–62.
8. Христенко В. Е. Психология поведения жертвы : монография / В. Е. Христенко. – Ростов н/Д : Феникс, 2004. – 411 с.
9. Франк Л. В. Виктимологические исследования за рубежом / Л. В. Франк // Укрепление законности и правопорядка. – Душанбе, 1973. – С. 148–157.
10. Яковлев А. М. Социология преступности (криминология): основы общей теории : монография / А. М. Яковлев. – М. : Содействие новый век, 2001. – 239 с.
11. Кримінологічна виктимологія : навч. посіб. / Є. М. Моїсєєв, О. М. Джужа, В. В. Василевич та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужі. – Київ : Атіка, 2006. – 352 с.
12. Вандышев В. В. Воздействие на жертву преступления как средство побуждения ее к участию в противодействии расследованию / В. В. Вандышев // Человек против человека. – СПб., 1994. – С. 156–157. – (Серия «Преступное насилие»).
13. Готлиб Р. М. Прокурорский надзор в борьбе с латентной виктимностью / Р. М. Готлиб // Потерпевший от преступления. – Владивосток, 1974. – С. 112–120.
14. Минская В. С. Виктимологические факторы и механизм преступного поведения : монография / В. С. Минская, Г. И. Чечель ; за ред. В. Д. Филимонова. – Иркутск : Изд-во Иркут. ун-та, 1988. – 152 с.
15. Юрченко О. Щодо питань виктимологічного запобігання злочинності неповнолітніх / О. Юрченко // Вісник Академії правових наук. – 2006. – № 3. – С. 214–215.

REFERENCES

1. Polubinskii, V.I. (2008). *Kriminalnaia viktimologija [Crime Victimology]* (2nd ed., rev.). Moscow: VNII MVD Rossii [in Russian].
2. Rivman, D.V. (2002). *Kriminalnaia viktimologija [Crime Victimology]*. SPb.: Piter. Retrieved from <http://www.universalinternetlibrary.ru/book/33065/ogl.shtml> [in Russian].

3. Gadjieva, A. (2004). Otricatelnoe povedenie poterpevshego i ego ugolovno-pravovoe znachenie [Negative behavior of the victim and his criminal-law significance]. *Ugolovnoe pravo, Criminal law, 1*, 16-17 [in Russian].
4. Malyshev, V.S. (2002). *Karera jertvy. Populiarno o viktimologii [Career of the victim. Popular about victimology]*. Doneck: Yurpress [in Russian].
5. Kulakova, N.V. (2014). Mekhanizm individualnoi viktyimnoi povedinky [The mechanism of individual victimal behavior]. *Viktyimologichna profilaktyka okremykh vydiv zlochyniv, Victimological prevention of certain types of crimes: Abstracts of Papers Round Table*. Kyiv: Nats. akad. vnutr. sprav [in Ukrainian].
6. Minskaia, V.S. (1985). Otricatelnoe povedenie - odna iz kategorii viktimologii [Negative behavior is one of the categories of victimology]. *Sovetskoe gosudarstvo i pravo, The Soviet state and law, 7*, 23-24 [in Russian].
7. Mihailov, A.E. (1989). Rol poterpevshego v mehanizme nasilstvennyh prestuplenii [The role of the victim in the mechanism of violent crimes]. *Kriminologicheskie problemy borby s prestupnostiu, Criminological problems of combating crime*, 60-62 [in Russian].
8. Hristenko, V.E. (2004). *Psihologiiia povedeniia jertvy [Psychology of victim behavior]*. Rostov-n/D: Feniks [in Russian].
9. Frpnk, L.V. (1973). Viktimologicheskie issledovaniia za rubejom [Victimological studies abroad]. *Ukreplenie zakonnosti i pravoporiadka, Strengthening the rule of law and order*. Dushanbe [in Russian].
10. Yakovlev, A.M. (2001). *Sociologiiia prestupnosti (kriminologiiia): osnovy obshchei teorii [Sociology of criminality (criminology): the basis of the general theory]*. Moscow: Sodeistvie novyi vek [in Russian].
11. Moiseiev, Ye.M., Dzhuzha, O.M., & Vasykevych, V.V. (et al.). (2006). *Kryminologichna viktyimologiiia [Criminological Victimology]*. O.M. Dzhuzha (Eds.). Kyiv: Atika [in Ukrainian].
12. Vandyshv, V.V. (1994). Vozdeistvie na jertvu prestupleniia kak sredstvo pobujdeniia ee k uchastiiu v protivodeistvii rassledovaniuu [Impact on the victim of a crime as a means of encouraging her to participate in countering an investigation]. *Chelovek protiv cheloveka, Man against man*. SPb. [in Russian].
13. Gotlib, R.M. (1974). Prokurorskii nadzor v borbe s latentnoi viktimnostiu [Prosecutor's supervision in the fight against latent victimization]. *Poterpevszii ot prestupleniia, The victim of a crime*. Vladivostok [in Russian].
14. Minskaia, V.S., & Chechel, G.I. (1988). *Viktyimologicheskie faktory i mehanizm prestupnogo povedeniia [Victimological factors and the mechanism of criminal behavior]*. V.D. Filimonov (Ed.). Irkutsk: Izd-vo Irkut. un-ta [in Russian].
15. Yurchenko, O. (2006). Shchodo pytan viktyimologichnoho zapobihannia zlochynnosti nepovzholitnikh [Concerning issues of victimological prevention of juvenile delinquency]. *Visnyk Akademii pravovykh nauk, Journal of the Academy of Sciences*, 3, 214-215 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 15.11.2017

Dzhuzha A. – Ph.D in Law, Associate Professor of the Department of Criminology and Criminal-Executive Law of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine;

Tychyna D. – Ph.D in Law, Leading Research Fellow, Leading Research Fellow of the Scientific and Research Work Department of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine

The Role of Victim in the Mechanism of Committing a Crime

The article attempts to analyze the elements of the mechanism of individual criminal behavior taking into account the victimological components of the model of the criminal encroachment. A number of links of the mechanism of individual victim behavior are considered which are criminological significant for certain victimal situations. Proposed stages of victimological forecasting.

According to the results of our study, it has been determined that, in many cases leading to a criminal offense, the most important circumstance is the behavior of the victim, namely the perpetrator and the victim of the crime, as it is paradoxical, interact and sometimes communicate directly for a long period of time. The victim of crime thus makes a significant contribution to the attack against her. In addition, the interaction of the offender and the victim under certain circumstances leads to mutual encounters, before the inversion of the status of «offender», «victim», to combining in one person two social and criminological, and sometimes criminal, procedural roles that are opposite to one another («criminal» – «victim», «defendant» – «victim»). This contributes to the emergence of a situation that greatly raises the problem of the victim of crime, his fault and responsibility, the problem of the consequences of the implementation of potential victimization.

As the results of this study show, the nature and effects of forming a person play a major role in the genesis of victim behavior. It is proved that neither the biological qualities of a person, nor the short-term, and sometimes the occasional influence of the external situation, but the whole life course of the individual determines the content of most of his actions. Moreover, the social and psychological qualities of the person: her political, moral and other views, skills and habits, peculiarities of behavior and character – are formed throughout the life of the person as a result of interaction with the environment.

Keywords: crime mechanism, offender, victim, victimological analysis, victimogenic situations, latent victimhood, mechanism of individual victim behavior, victimological forecasting, victimological prevention.